

Vyjádření času ve vietnamštině

Petra Karlová

I. Úvod

Jazyk má bezprostřední vztah ke kultuře a myšlení národa, který jej používá k dorozumívání. Jednotlivé národy tedy používají sobě vlastní prostředky k vyjádření svých myšlenek. Zatímco např. u slovanských jazyků je běžným prostředkem flexe, u polysyntetického jazyka, jakým je vietnamština, se s ní nesetkáme. Důvodem je charakter vietnamského jazyka, kdy slovo tvoří jeden neměnný morfém. Takto bývá čas výpovědi určován podle kontextu, dále podle časové partikule nebo časového výrazu, které se mohou nacházet v dané větě. Důležité je, že kategorie času není vyjádřena pouze v jednom konkrétním členu výpovědi – predikátu, ale vztahuje se k celé výpovědi.

Proto také lingvisté diskutují o otázce, zda lze způsob vyjádření času ve vietnamštině nazvat kategorií gramatickou či lexikologickou. V indoevropských jazycích je gramatická jednotka vyjadřující čas součástí slova tvořícího predikát (obvykle jako přípona). Toto je ve vietnamštině nemožné, a tak nelze prohlásit, že prostředky vyjadřující čas se přímo vztahují k predikátu výpovědi.¹ Tyto prostředky se totiž mohou nacházet v různém postavení ve větě výpovědi (partikule před predikátem, časové výrazy na začátku nebo na konci výpovědi), v předcházející větě apod.

Pro snadnější orientaci můžeme rozdělit časy ve vietnamštině z evropského pohledu podle použitých partikulí. Avšak důležité je uvědomit si, že toto rozdělení ani zdaleka nezahrnuje všechny způsoby vyjádření času v tomto jazyce.

¹ Srovnej: vietnamsky: *Hôm nay, tôi đi học. Hôm qua, tôi (đã) đi học.*

česky: *Dnes jdu do školy. Včera jsem šel do školy.* nelze: *Včera jdu do školy.*

anglicky: *(Today) I go to school. Yesterday, I went to school.* nelze: *Yesterday, I go to school.*

japonsky: *Kjó, wataši wa gakkó ni iku. Kinó, wataši wa gakkó ni itta.* nelze: *Kinó, wataši wa gakkó ni iku.*

II. Kategorie času ve vietnamštině

II.1 Pohled na rozdělení času z evropského hlediska

Trương Vĩnh Ký² se v roce 1868 pokusil k jednotlivým časům ve francouzštině přiřadit odpovídající gramatické a lexikální výrazy vietnamštiny pro jejich vyjádření. Výsledná tabulka (tab. č. 1) je na první pohled dosti složitá a i přes svou rozsáhlost a promyšlenost vynechává zásadní časové partikule jako *sắp, vừa, mới, còn*. Je třeba si samozřejmě uvědomit, že toto rozdělení časů vietnamského jazyka je již přes sto let staré a že jeho cílem bylo zřejmě pomoci francouzskému mluvčímu tvořit časové věty ve vietnamštině. To znamená, že východiskem pro toto rozdělení je francouzština a přirozený charakter vietnamštiny je zde zanedbán. Proto tuto tabulku nelze považovat za absolutní vzorec pro tvoření času ve vietnamštině za každých okolností.

Tab. č. 1: Rozdělení časů podle francouzského jazyka

A. ZÁKLADNÍ ČASY (<i>các thời cơ bản</i>)	temps primitifs	vyjádřeno pomocí
Přítomný čas (<i>thời hiện tại</i>)	présent	Đang
Minulý čas (<i>thời quá khứ</i>)	passé	Đã
Budoucí čas (<i>thời tương lai</i>)	futur	sẽ
B. ODOVOZENÉ ČASY (<i>các thời phái sinh</i>)	temps dérivés	vyjádřeno pomocí
Minulý čas trvácí (<i>thời phi hoàn thành</i>)	imparfait	khi ấy
Neurčitá minulost (<i>thời quá khứ không xác định</i>)	passé indéfini	Có
Předminulý čas určitý (<i>thời quá khứ xác định</i>)	passé antérieur défini	vừa khi ... rồi, đoạn đoạn
Předminulý čas (<i>thời hoàn thành sớm</i>)	plus-que-parfait	thì đã ... trước đi rồi
Předbudoucí čas (<i>thời tiền tương lai</i>)	futur antérieur	sẽ, đã
Podmiňovací způsob přítomný (<i>thời điều kiện hiện tại</i>)	conditionnel présent	thì sẽ
Podmiňovací způsob minulý (<i>thời điều kiện quá khứ</i>)	conditionnel passé	thì sẽ đã

Vietnamští jazykovědci Nguyễn Minh Thuyết a Nguyễn Văn Hiệp³ rozdělili časy ve vietnamštině na a) budoucí a b) přítomný a minulý

² Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. Thành phần câu tiếng Việt, str. 93 – 94.

³ Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. Thành phần câu tiếng Việt, str. 112 – 113.

(doslova: nebudoucí) čas; a podle vidu na dokonavý (*hoàn thành*) a nedokonavý (*phi hoàn thành*).

V následující tabulce (tab. č. 2) můžeme vidět, že dokonavý vid zahrnuje pouze minulý čas a budoucnost, která s jistotou brzy nastane. Dále zde není partikule, která by vyjadřovala prostou přítomnost. To znamená, že tento čas je obvykle vyjádřen v kontextu, případně užitím časového výrazu (př. *hiện nay* apod.) ve výpovědi.

Tab. č. 2: Rozdělení časů ve vietnamštině

Čas	časová partikule
A. BUDOUCÍ ČAS (<i>thời tương lai</i>)	
1. dokonavý (<i>hoàn thành</i>)	<i>sắp</i>
2. nedokonavý (<i>phi hoàn thành</i>)	<i>sẽ</i>
B. PŘÍTOMNÝ A MINULÝ ČAS (<i>thời phi tương lai</i>)	
1. dokonavý (= minulost): a) obecná minulost (<i>quá khứ chung</i>) b) daleká minulost (<i>quá khứ xa</i>) c) blízká minulost (<i>quá khứ gần</i>)	<i>đã</i> <i>từng</i> <i>vừa, mới</i>
1. nedokonavý: a) obecný čas (<i>thông lệ</i>) b) průběhový (<i>tiếp diễn</i>) c) ještě neuskutečněný (= záporná přítomnost) (<i>phi tiếp diễn</i>)	--- <i>đang</i> <i>chưa</i>

Příklady:

A. 1. Anh Nam <u>sắp</u> đến.	Pan Nam <u>brzy přijde</u> .
2. Anh Nam <u>sẽ</u> đến Hà Nội.	Pan Nam <u>přijede</u> do Hanoje.
B. 1. a) Anh Nam <u>đã</u> đến Hà Nội (rồi).	Pan Nam (už) <u>přijel</u> do Hanoje.
b) Anh Nam <u>từng</u> sang Trung Quốc.	Pan Nam <u>byl kdysi</u> v Číně.
c) Anh Nam vừa (<u>mới</u>) đến.	Pan Nam <u>právě přišel</u> .
2. a) Em Lan <u>đi</u> học.	Lan <u>jde</u> do školy. (příp. jiný čas dle kontextu)
b) Em Lan <u>đang</u> viết thư.	Lan <u>právě píše</u> dopis.
c) Em Lan <u>chưa</u> về.	Lan <u>se ještě nevrátila./nepřišla</u> domů.

Uvedené rozdělení je samozřejmě orientační, neobsahuje úplně všechny časové partikule (př. *còn, vẫn, rồi*, atd.) a ani jejich možné kombinace. Nicméně na jeho základě lze dojít k obecnému závěru, že časové partikule stojí před predikátem (většinou slovesem), jehož umístění v čase určují. Z tohoto hlediska lze čas ve vietnamštině označit za gramatickou kategorii, protože časové partikule považujeme za gramatické částice určující čas predikátu.

II.2 Postoj ke kategorii času ve vietnamštině

Jak již bylo řečeno v úvodu, vietnamština má pro vyjádření času několik prostředků, z nichž je rozhodující kontext věty v celé promluvě či textu. Ve

skutečnosti často partikule mají druhotný význam, některé se vynechávají (zejména *sẽ, đã*), pokud se ve větě nachází časový výraz (*hôm nay, cách đây hai năm*, atd.), nebo je čas věty určen jejím kontextem. Takto může věta bez jakékoli partikule vyjadřovat minulost, budoucnost či přítomnost.

Hôm qua, anh (đã) đi học à? → *Không, anh ở nhà.*

Šel jsi včera do školy, že? Ne, byl jsem doma.

Anh có đang ở trường không? → *Không, anh ở nhà.*

Jsi teď ve škole? Ne, jsem doma.

Ngày mai, anh (sẽ) đi học không? → *Không, anh ở nhà.*

Půjdeš zítra do školy? Ne, budu doma.

Ve všech případech je ve vietnamštině odpověď na otázku naprosto stejná, ačkoliv se jedná o odlišné umístění v čase. Proto vždy je třeba si nejdříve ujasnit kontext věty.

(Tôi qua) Mình đã gọi điện cho bạn, nhưng bạn đi vắng. → *Mình có nhà. Nhưng đang nghe đài nên không nghe thấy điện thoại.*

(Včera večer) Telefonoval jsem ti, ale ty jsi byl pryč.

→ Byl jsem doma. Ale zrovna jsem poslouchal rádio, neslyšel jsem telefon.

Z tabulky v předchozí kapitole by se zdálo, že partikule *đang* vyjadřuje pouze průběhový čas v přítomnosti. Avšak předcházející věta umístěná do minulého času určuje, že následující věta se také vztahuje k minulosti. To znamená, že z hlediska obecného zařazení této věty do konkrétního času (budoucnost, přítomnost, minulost) partikule *đang* nenes žádnou hodnotu.

Takto, když o umístění věty v čase rozhoduje kontext, nelze prohlásit, že čas je gramatická partikule predikátu (slovesa, přídavného jména, spony). Vezmeme-li větu *Hôm qua, tôi đi học.* (Včera jsem šel do školy.), umístění v čase (minulost) zde určuje slovo (časový výraz) *hôm qua* (včera). Bude-li stát toto slovo samo o sobě bez kontextu, vždy je jasné, že se jedná o minulost. Bude-li však stát samostatně zbývající část této věty *Tôi đi học.*, nebo pouze její predikát *đi*, bez kontextu nemůžeme vědět, v jakém čase se nachází. Na základě tohoto příkladu lze opět dojít k závěru, že čas není gramatická kategorie predikátu.

Nicméně čas je velmi relativní záležitost a jeho způsob vyjadřování je ve vietnamštině tak rozmanitý, že z několika příkladů nelze vyvodit absolutní závěr pro hodnocení kategorie času v tomto jazyce.

III. Časové partikule

III.1 Termín partikule

Bùi Phụngŭv Vietnamsko-anglický slovník překládá pojem partikule⁴ jako *trợ từ* (lingvistický termín), nebo *hư từ* (v gramatické terminologii)⁵. Avšak v mnoha učebnicích a publikacích o gramatice vietnamštiny jsou partikule označovány výrazy *phó từ* (nebo *phú từ*, příslovce), *trạng ngữ* (adverbium=príslovce). Výrazy *phó từ*, příp. *tiền phó từ* nebo *trạng ngữ* jsou často použity v učebnicích vietnamštiny a publikacích o vietnamském jazyce⁶. Podle mého názoru český výraz příslovce je neadekvátní, výraz partikule (částice) více poukazuje na gramatickou úlohu slova, respektive na to, že partikule stojí ve větě jako neplnovýznamové slovo (tj. sama o sobě nenesé žádný lexikální význam) a má význam pouze ve vztahu k jinému členu věty – v případě časové partikule je to ve vztahu k predikátu.⁷

R. B. J. Jones a Huỳnh Sanh Thông (1960) tvrdí, že „vietnamská slovesa nemají kategorii času, ale že čas lze vyjádřit dvěma způsoby: 1. pořadím větných členů a 2. užitím *trợ động từ* (pomocných sloves) jako *sẽ* k označení budoucího času a *có* k označení minulého času.”⁸ M. B. Emeneau, W. W. Gage a H. M. Jackson zase tato pomocná slova nazývají *động từ chỉ thời gian* (slovesa ukazující čas).⁹

Závěrem této kapitoly lze říci, že ačkoli jazykovědci užívají termínů *phó từ*, *trạng ngữ*, atd., v definici uvádějí, že toto slovo nemá lexikologický význam, ale nese pouze význam jako závislý člen slovního spojení „predikát-partikule” a jeho gramatickou funkcí je označovat čas a vid predikátu, ke kterému se vztahuje.

⁴ Slovník lingvistických termínů pro filology: v češtině je partikule (částice) druh neohebného slova, který vyjadřuje postroj mluvčího ke sdělované skutečnosti, k adresátovi, k obsahu či sdělení textu, naznačuje druh věty, její modální odstíny n. citové zbarvení (nemá větněčlenskou platnost), např. *prý*, *asi*, *ostatně*, *věru*, *také*. str. 86; adverbium: plnovýznamové neohebné slovo, které vyjadřuje okolnostní příznak slovesa, adjektiva n. adverbia samého a ve větě má platnost příslovečného určení, příslovce (např. času, místa, způsobu aj.). Viz Lotko, str. 11.

⁵ Bùi Phụng. *Từ điển Việt-Anh. Trợ từ=particle (lingv.), hư từ=particle (gram.), link word, function word, hư từ=empty word (particle); phó từ=adverb (gram.)*.

⁶ Např.: Nguyễn Anh Quế ve své učebnici *Tiếng Việt cho người nước ngoài* nazývá časové partikule *phó từ chỉ thời gian* (príslovce označující čas), str. 17; Nguyễn Kim Thân je ve své knize *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt* (str. 351, 362 atd.) nazývá *phó từ* symbolizující čas (*sắp, đã, rồi, sẽ, từng, có, vừa, mới*).

⁷ Diệp Quang Ban, Hoàng Văn Thung. *Ngữ pháp tiếng Việt*, str. 21.

⁸ Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. *Thành phần câu tiếng Việt*, str. 95.

⁹ Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. *Thành phần câu tiếng Việt*, str. 95.

III.2 Rozdělení partikulí

Obecně lze partikule ve vietnamštině rozdělit podle účelu jejich užití:

1. partikule stupně (*trình độ*): *rất, lắm, quá*
2. partikule rozsahu (*phạm vi*): *đều, rất, toàn*
3. časové partikule: *đã, sẽ, vẫn, còn...*
4. podmínkové partikule: *không, cũng, ắt...*
5. ostatní partikule: *hay, nữa, lại, kỳ thực, quả nhiên, chững qua...*¹⁰

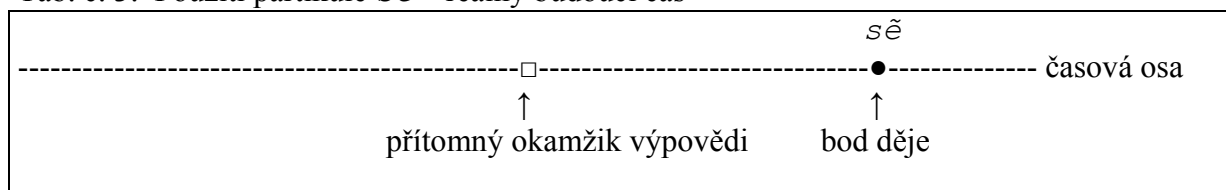
Nguyễn Minh Thuyết a Nguyễn Văn Hiệp¹¹ rozdělují časové partikule podle jejich pozice ve větě:

1. na tzv. *tiền phó từ* (příslovce předcházející predikátu), k nimž patří např. *đang, đã, sẽ, vừa, mới, từng, chưa* apod.,
2. na *hậu phó từ* (příslovce stojící za predikátem) – např. *rồi, nữa, xong* apod.

III.2.1 Partikule stojící před predikátem (*tiền trợ từ*)¹²

Sẽ označuje činnost, děj nebo stav predikátu, který se odehraje po určitém časovém bodě (tj. v budoucnosti vzhledem k tomuto bodu). Tímto bodem může být i okamžik výpovědi (tj. přítomný okamžik) (viz tab. č.3).¹³ To znamená, že partikule *sẽ* může být případně použita i pro označení času, který se z hlediska přítomného okamžiku výpovědi odehrál v minulosti, avšak k danému bodu v této minulosti je tento čas budoucí (viz tab. 4). Toto platí pro všechny časy ve vietnamském jazyce, a tak vlastně existuje budoucí čas v reálné minulosti, minulý čas v reálné budoucnosti atd. Obecně řečeno je *sẽ* symbolem budoucího času neurčitého (*thời tương lai không xác định*)¹⁴.

Tab. č. 3: Použití partikule *sẽ* – reálný budoucí čas

Tab. č. 4: Použití partikule *sẽ* – budoucí čas v minulosti

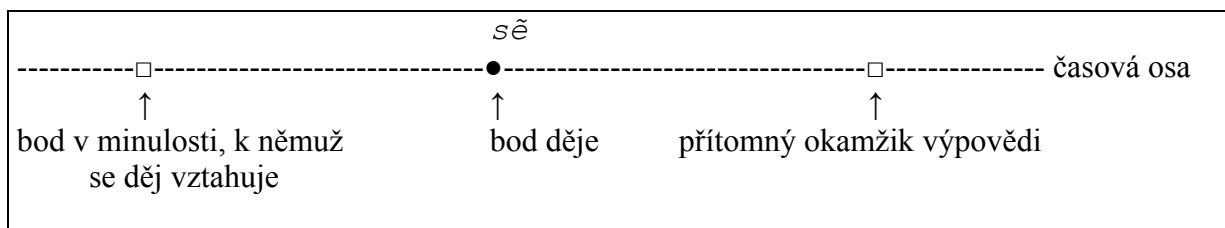
¹⁰ Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt.*, str. 309.

¹¹ Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. *Thành phần câu tiếng Việt.* str. 98.

¹² Píši *tiền trợ từ*, protože se držím překladu slova “partikule” jako *trợ từ*.

¹³ Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. *Thành phần câu tiếng Việt.*, str. 99.

¹⁴ Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt.*, str. 31.

Em đừng sợ, anh sẽ kiếm một nơi yên ổn nhất để em ở. Có tiền rồi, sẽ viết. Ông Trinh sẽ sang Thái Lan. Khi bị ốm, em đã bảo anh là sẽ nghỉ học một tuần.

Neboj se, najdu pro tebe nejklidnější místo k bydlení.
Až budu mít peníze, napíšu.
Pan Trinh pojedete do Thajska.
Když jsem byla nemocná, říkala jsem ti, že nepřijdu do školy jeden týden.

Partikule *sẽ* se většinou neužívá v případech, kde je čas daný časovým výrazem nebo kontextem. Př.: *Tuần sau, ta về nước.* (Příští týden se vrátíme do vlasti.). Řekneme-li: *Tuần sau, ta sẽ về nước*, znamená to, že chceme svou činnost zdůraznit. Ovšem to neplatí, pokud predikát tvoří sloveso označující stav, pasivní činnost, nebo přídavné jméno – př.: *buồn, vui, yêu, ghét, sợ, biết, thấy, cảm chịu* atd.

(Nhưng nay mai mới thật buồn.) Y sẽ chững có việc gì làm, y sẽ ăn bám vợ! Đòi y sẽ mọc lên, sẽ gi đi, sẽ mòn, sẽ mục ra, ở một xó nhà quê. Người ta sẽ khinh y, vợ y sẽ khinh y, chính y, sẽ khinh y. Rồi y sẽ chết mà chững làm gì cả, chết mà chưa sống. (Nam Cao)¹⁵

(Ale v budoucnosti bude opravdu smutná.) Nebude mít nic na práci, bude závislý na své ženě! Jeho život se rozpadne na kousky, zrezaví, zplsniví tam někde na venkově. Lidé jím budou pohrdat, jeho žena jím bude pohrdat a hlavně on sám bude sebou pohrdat. Pak umře, aniž cokoliv udělal, zemře, aniž stačil žít.

! Budoucí čas (partikule *sẽ* a *sắp*) neexistuje u sloves, která vyjadřují úmysl jako např. *toán* apod.

SẮP (SẮP SỬA) označuje činnost, děj nebo stav predikátu, který se určitě odehraje v blízké budoucnosti. Přitom tato činnost, tento děj nebo stav bude dokonán (tj. vid dokonavý) a nemá povahu opakovaného děje.¹⁶

Anh ấy sắp đến.

On už určitě brzy přijde.

Sắp hết một năm nữa.

Brzy bude zase konec roku.

Tôi sắp đi xem phim.

Za chvíli už půjdu do kina.

Na rozdíl od *sẽ* a *đã* se *sắp* nevynechává, přestože budoucnost je ve větě vyjádřena časovým výrazem nebo kontextem. Je to proto, že partikule *sắp*

¹⁵ Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. Thành phần câu tiếng Việt, str. 100.

¹⁶ Tamtéž.

zdůrazňuje, že činnost, děj nebo stav budou uskutečněny brzy. Děj označený partikulí *sắp* se pak odehrává po okamžiku označeném časovým výrazem, který může být umístěn do minulosti, přítomnosti, či budoucnosti.

*Hôm qua, tôi sắp đi ngủ
thì anh ấy gọi điện đến.
- Năm giờ chiều mai anh đến
nhà tôi nhé!
- Không được. Lúc ấy tôi
sắp đi tập.*

Včera když jsem se chystal spát, on zavolal.
- Přijďte k nám zítra v 5 hodin odpoledne.
- Nemůžu. V tu dobu se chystám na trénink.

Đã předcházející predikátu nejčastěji označuje činnost, děj nebo stav predikátu, který se odehrál v minulosti.

*Năm nay, anh ấy đã tốt nghiệp
kinh tế học.
Ông ấy đã học tiếng Pháp ở Paris.
Tôi đã mua ba cân táo.*

Letos dostudoval ekonomii.
Studoval francouzštinu v Paříži.
Koupil jsem tři kila jablek.

Avšak existuje několik druhů partikulí *đã*, jež nevyjadřují prostou minulost¹⁷ - *đã* vyjadřující:

1. charakteristiku např.: *Y chỉ muốn ngủ một chút cho đã mát.*
Chtěl jen trochu spát, aby byl čerstvý.
2. čas, způsob např.: *Con đã ngủ.* Dítě spalo.
3. stanovení hodnoty např.: *Thậm thoát, Dung đã 14 tuổi.*
Náhle bylo Dungovi už 14 let.
4. zdůraznění např.: *Nhà ấy đã lắm của.*
Ta rodina je velmi bohatá.
5. význam jako *trước* (nejdříve) např.: *Cô dọn phòng đã.*
Nejdříve uklidila pokoj.

Tôi sẽ giải thích cho anh ra chuyện, nhưng trước hết tôi phải cho anh một tách nước chè đã. Vysvětlím vám, abyste znal ten příběh, ale nejdříve vám naliji čaj.

Slovo *đã* lze při stanovení hodnoty použít podobně jako *những*, které neoznačuje množství, přičemž *đã* označuje, že udané množství se může ještě vyvíjet (měnit).¹⁸

Anh ấy đi Pháp những ba tháng. Jel do Francie (až) na tři měsíce.
Anh ấy đi Pháp đã ba tháng. Jel do Francie na 3 měsíce (ale možná tam zůstane déle).

¹⁷ Diệp Quang Ban, Hoàng Văn Thung. *Ngữ pháp tiếng Việt*, str. 102.

¹⁸ Tamtéž, str. 103.

Partikule *đã* stojící před slovesem označuje jev, který se odehrává dříve nebo příliš rychle, než je obvyklé. Dále také vyjadřuje jev, který v budoucnosti určitě nastane.

Anh chỉ giết một con gà, ngày mai cả làng này đã biết. Zabiješ jen jednu slepici a zítra to bude vědět celá tato vesnice.

Dung đã 14 tuổi. Dungovi je už 14 let.

Con vừa mới nói thế mà nó đã khóc như cha chết. Sotva jsem to řekl, on se usedavě rozplakal.

Jestliže se v tomto případě *đã* nahradí partikulí *mới*, čas i vid predikátu je stejný, avšak *mới* zdůrazňuje, že děj se za obvyklé situace odehrává dříve.

Hôm qua, anh mới đọc được thư của em. Teprve včera jsem si mohl přečíst dopis od tebe.

Dung mới 14 tuổi. Dungovi je teprve 14 let.

Jestliže partikule *đã* označuje budoucí čas, kombinuje se obvykle s koncovou partikulí *rồi*.¹⁹

Nhung bây giờ anh ấy đã chán rồi. Ale teď už toho bude mít/má dost.

Mai tôi đã đi rồi. Zítra už půjdu.

Sau này, khi anh viết xong luận án thì đã học xong ở trường này. Po té, co napíšeš diplomovou práci, tak už dokončíš studium na této škole.

V podmínkových větách se *đã* používá vždy pro vyjádření výsledku podmínky v minulosti (podmiňovací způsob minulý), v ostatních časech podle úmyslu mluvčího.²⁰

Nếu thực dân Pháp không gây ra chiến tranh thì trong hai năm chúng ta chắc chắn đã xây dựng nhiều hơn. Kdyby francouzští kolonialisté nebyli způsobili válku, určitě bychom toho během dvou let vybudovali více.

Giá anh ấy gọi điện thì chúng tôi đã biết kết quả. Kdyby býval zavolal, dozvěděli bychom se výsledky.

Existují případy, kdy partikule *đã* nestojí před predikátem (viz výše - na konci s významem jako *trước*), ale před předmětem predikátu. Tehdy označuje období nebo termín, který se týká děje, činnosti nebo stavu predikátu.²¹

Tôi nghĩ đã từ lâu. Už na to myslím dlouho.

Đã hơn nửa năm, anh sống ở Sài Gòn. Už více než půl roku žiji v Saigonu.

¹⁹ Nguyễn Kim Thân. Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt, str. 320.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž, str. 321.

TỪNG je slovo čínského původu, které označuje činnost, stav nebo děj, které se odehrály velmi dávno a jejich výsledek trvá i v okamžiku výpovědi. Dnes se tato partikule zřídka používá. Obvykle se vyskytuje v kombinaci *đã từng* (kdysi), *chưa từng* (ani jednou, ještě nikdy). *Đã từng* má v podstatě stejný význam, jen více zdůrazňuje minulost, zkušenost s danou událostí.

Ông Bình đã từng đi Mỹ.

Pan Binh byl (kdysi) v Americe.

Em đã từng ăn món ăn

Jedl jsi už někdy v životě japonské

Nhật Bản bao giờ chưa?

jídlo?

VỪA, MỚI (právě, nedávno, zrovna) označují činnost, děj nebo stav, který byl dokonán nedlouho před určitým časovým bodem (velmi blízká minulost). *Vừa* a *mới* mají prakticky stejný význam, mohou se používat jednotlivě nebo společně jako spojení *vừa mới*. Délka intervalu od dokončení činnosti, děje nebo stavu do daného časového bodu záleží na posouzení mluvčího podle toho, s jakým dalším časovým bodem ji srovnává.

Bố vừa đi thăm ông Bích.

Otec šel právě navštívit pana Biche.

Tôi vừa mới gặp hai em ở Công viên Le-nin.

Nedávno jsem je potkal v Leninově parku.

Chú vừa nói chuyện với ông

Před chvílí jsem mluvil s panem

Ngọc ở cơ quan nhưng bây giờ

Ngocem v kanceláři, ale teď už

ông ấy đi vắng rồi.

je pryč.

Gia đình Tuấn mới chuyển

Tuanovi se nedávno přestěhovali do

Quận Hai Bà Trưng.

obvodu Hai Ba Trung.

CHƯA (ještě ne) vyjadřuje zápor času. Označuje činnost, děj nebo stav, které se do daného časového bodu nestaly skutečností, ale mohou se jí stát v budoucnosti.²² Tímto se liší od partikule *không*, která vyjadřuje absolutní zápor.

Hai vợ chồng này

Tito manželé nemají děti (a nikdy mít

không có con.

nebudou).

Hai vợ chồng này

Tito manželé (ještě) nemají děti. (Ale

chưa có con.

budou je mít.)

Anh chưa mua được từ điển à?

Ještě se ti nepodařilo koupit slovník, že?

Khi bố đã về nhà, con

Když se otec vrátil domů, dítě ještě

vẫn chưa ngủ.

nespalo.

Partikule *chưa* se také vyskytuje v tázacích větách v kombinaci *đã...chưa?* a *sắp...chưa?*. Tvoří otázku, v níž se ptáme, jestli daná

²² Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. Thành phần câu tiếng Việt, str. 112.

skutečnost již nastala (*đã...chưa?*) nebo brzy nastane (*sắp...chưa?*). V tomto případě stojí *chưa* až na konci věty.

Anh ấy sắp về nước chưa? Už se brzy vrací do vlasti?
Chị ấy có người yêu chưa? Má už přítele?
Anh Vinh đã mua cái nhà mới chưa? Už si pan Vinh koupil nový dům?

Na tuto otázku odpovídáme buď *chưa* (ještě ne), anebo *sắp, rồi, popřípadě đã*.

- *Chúng ta sắp đi tập chưa?* - Už půjdeme brzy cvičit?
- *Chưa./Sắp, chúng ta sắp đi.* - Ještě ne./Ano, už brzy půjdeme.
- *Anh chưa mua từ điển à?* - Ještě sis nekoupil slovník, že?
- *Chưa, tôi vẫn còn dùng từ điển của Nam.* - Ne, stále používám Namův slovník.
- *Bạn đã gặp thầy Quang chưa?* - Už jsi se setkal s panem učitelem Quangem?
- *Chưa./Rồi.* - Ještě ne./Ano. (Už ano.)

Partikule *chưa* v kombinaci s časovým výrazem *bao giờ* (*chưa bao giờ,.. bao giờ chưa?*) vyjadřuje v podstatě totéž, co kombinace *chưa từng* (ještě nikdy, již někdy?) – zda nastalo uskutečnění určité činnosti, stavu nebo jevu v absolutní rovině či nikoliv.

Tôi chưa bao giờ gặp họa sĩ như ông. Ještě nikdy jsem nepotkal malíře, jako jste vy.

Anh đi Nha Trang bao giờ chưa? Už jste byl někdy v Nha Trangu?

Em chưa bao giờ uống bia. Ještě nikdy jsem nepila pivo.

U kombinací *chưa bao giờ* a *không bao giờ* se uplatňuje stejný rozdíl jako mezi partikulami *chưa* a *không*.

Tôi chưa bao giờ hút thuốc lá. Ještě nikdy jsem nekouřil (ale možná budu).

Tôi không bao giờ hút thuốc lá. Vůbec nikdy nekouřím (nikdy jsem nekouřil a nikdy kouřit nebudu).

CÒN (ještě), VẪN (stále) označují činnost, děj nebo stav, které začaly před okamžikem daného časového bodu (obvykle v minulosti) a probíhají nadále. Pokud je tento časový bod přítomný okamžik výpovědi, znamená to, že daný děj začal probíhat v minulosti, dosud probíhá a možná bude probíhat i v budoucnosti. Užití obou těchto partikul zdůrazňuje existenci trvání činnosti.

Anh Đức còn học tiếng Anh. Duc se ještě učí anglicky.

Bác Thanh vẫn còn sống ở Hà Nội. Pan Thanh stále ještě žije v Hanoji.

Trời vẫn còn ẩm. Stále ještě je vlhko.

<i>Anh ấy <u>vẫn</u> còn đọc sách.</i>	On stále ještě čte knihu.
<i>Hôm qua khi tôi đến thăm anh ấy, anh ấy <u>vẫn</u> còn bị ốm.</i>	Když jsem ho včera přišel navštívit, byl stále ještě nemocný.
<i>Tháng sau, mình về nước rồi nhưng bạn <u>còn</u> ở đây.</i>	Příští měsíc se vrátím do vlasti, ale ty ještě budeš tady.

Partikule *còn* navíc může označovat činnost, která se uskuteční po okamžiku výpovědi.

<i>Bà Hoa <u>còn</u> sang nhà anh ấy.</i>	Paní Hoa k nim ještě přijde.
<i>Ngày mai, trời <u>còn</u> mưa.</i>	Zítra bude ještě pršet.
<i>Anh ấy <u>còn</u> gọi điện cho bạn nếu nghỉ học hay không.</i>	On ti ještě zavolá, jestli bude vyučování nebo ne.

Ovšem je třeba rozlišovat partikuli *vẫn*, která vyjadřuje skutečnost, že daný jev se odehrává navzdory určitým podmínkám. Samotná partikule *còn* tento odstín nemá.

<i>Khuya, anh ấy <u>vẫn</u> học.</i>	Je noc, a on přesto/stále studuje.
<i>Em đã nói rất bận nhưng chị ấy <u>vẫn</u> đến.</i>	Řekla jsem, že mám mnoho práce, ale ona přesto přišla.
<i>Tuy trời mưa nhưng các em <u>vẫn</u> đi học.</i>	I když prší, přesto jdou do školy.

CÓ je původem sloveso. Zdůrazňuje, že činnost, děj nebo stav se odehrál v minulosti. Tato partikule spíše zdůrazňuje fakt, že daný jev opravdu nastal, než to, že nastal v minulosti.

<i>Anh <u>có</u> viết thư cho em.</i>	Já jsem ti napsal dopis.
<i>Hôm nọ anh Phúc <u>có</u> thi tốt, chỉ lần nay bị trượt mà thôi.</i>	Ten den Phuc udělal zkoušku, jen tentokrát propadl.
<i>Ông ấy <u>có</u> biết là không thể đến được nhưng vẫn không nói gì cả.</i>	On věděl, že nemůže přijít, ale přesto nic neřekl.

III.2.2 Partikule stojící za predikátem (*hậu trợ từ*)

RỒI (už, již) je původně přídavné jméno. Vyjadřuje činnost, děj nebo stav predikátu, který se odehrál v minulosti. Současně vyjadřuje, že daná věc byla dokončena nebo brzy bude.²³ Používá se současně s partikulí *đã* (*đã ... rồi*) nebo samostatně.

<i>Sáng <u>rồi</u>.</i>	Už je ráno. (Už nastalo ráno.)
<i>Com hết <u>rồi</u>.</i>	Rýže už není. (Rýže už došla.)

²³ Nguyễn Kim Thân. Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt, str. 322.

<i>Tôi hiểu <u>rồi</u>.</i>	Už rozumím. (Už jsem to pochopil.)
<i>Anh ấy về Hà Nội <u>rồi</u>.</i>	On už se vrátil do Hanoje.
<i>Em đã nói chuyện với ông <u>Bác</u> <u>rồi</u>.</i>	Už jsem mluvil s panem Bacem.

Partikule *rồi* bývá velmi často kladnou odpovědí na otázku (*đã*) ... *chưa?* a může sama o sobě tvořit větu (známe-li kontext).

- <i>Anh Khánh thi tốt nghiệp <u>chưa</u>?</i>	Dělal už Khanh státní zkoušku?
- <i><u>Rồi</u>.</i>	Ano.
- <i>No <u>chưa</u>?</i>	Už jsi sytý?
- <i><u>Rồi</u>, no <u>rồi</u>.</i>	Ano, už jsem sytý.

Někdy má tato partikule význam ukončení činnosti (dokonavosti) stejně jako partikule *xong* a může jí být nahrazena.

<i>Tôi ăn <u>rồi</u>.</i>	Dojehl jsem.
<i>Tôi nói <u>rồi</u>, tôi không biết.</i>	Už jsem řekl, já nevím.

XONG vyjadřuje činnost, která byla nebo bude dokončena (dokonavost).
Může se vyskytovat v kombinaci s partikulemi *đã*, *rồi* apod.²⁴

<i>Tôi đã ăn <u>xong</u>.</i>	Dojehl jsem.
<i>Tôi ăn <u>xong</u> rồi.</i>	Dojehl jsem.
<i>Tôi chưa ăn <u>xong</u>.</i>	Ještě jsem nedojehl.
<i>Anh viết <u>xong</u> bài ấy chưa?</i>	Už jsi dopsal tu práci?
<i>Ngày mai, chị làm <u>xong</u> việc này.</i>	Zítra dodělám tu práci.

Tato partikule ve spojení s partikulí *chưa* (*chưa xong*) naopak vyjadřuje skutečnost, že činnost ještě není do daného časového bodu ukončena (nedokonavost). Ve spojení s partikulí *sắp* (*sắp xong*) vyjadřuje skutečnost, že činnost v daném okamžiku sice dokončena není, ale brzy určitě dokončena bude.²⁵

<i>Làm bài tập chưa <u>xong</u>.</i>	Ještě jsem nedodělal úkol/ještě nemám hotový úkol.
<i><u>Chưa</u> làm <u>xong</u> bài tập.</i>	Ještě jsem nedodělal úkol.
<i>Làm bài tập <u>sắp</u> <u>xong</u>.</i>	Už brzy budu mít hotový úkol.
<i><u>Sắp</u> làm <u>xong</u> bài tập.</i>	Už brzy dodělám úkol.
<i>Anh làm bài tập <u>xong</u> chưa?</i>	Už jsi dodělal úkol?

NỮA (ještě) rovněž stojí na konci věty. V kladné větě má stejný význam jako partikule *còn* označující činnost, děj nebo stav, které začaly před okamžikem daného časového bodu (obvykle v minulosti) a probíhají nadále.

²⁴ Nguyen Phan Canh. Základy vietnamštiny, str. 201.

²⁵ Nguyễn Anh Quê. Tiếng Việt cho người nước ngoài, str. 129.

V záporné větě (*không ... nữa*) vyjadřuje, že činnost, děj nebo stav byly ukončeny před daným časovým bodem (*již ne*). V tomto případě má podobný význam jako kombinace partikulí *không còn* a může být použita spolu s partikulí *còn* či ve větě namísto ní.

Không còn nữa.

Už není.

Anh Hải không còn lo lắng đến con nữa.

Hai už si o děti nedělá starosti.

Anh nói nữa đi!

Řekni ještě něco!

Chị ấy không viết thư cho em nữa. Ona mi už nepíše dopisy.

Bạn có quyển sách ấy nữa không? Máš ještě tu knihu?

Bác còn ở đây hai tiếng nữa.

Budu tu ještě dvě hodiny.

MÃI (pořád, po celou dobu, dokud, do) vyjadřuje stav, činnost nebo děj, které trvaly dlouho a pokračovaly až do daného časového bodu.

Anh nghĩ mãi cho đến gần sáng.

Myslel jsem na to celou dobu skoro až do rána.

Anh ngủ đi không biết bao lâu, mãi đến khi nghe thấy tiếng Thin ...

Nevím, jak dlouho jsem spal, ale bylo to do té doby, než jsem uslyšel hlas Thin ...²⁶

Obecně lze říci, že je-li predikát bez jakékoliv časové partikule ve větě, jedná se o tzv. pravidelnou nedokonavost (*phi hoàn thành thông lệ*)²⁷. To znamená, že stav, činnost nebo děj probíhají (či nikoliv, pokud je přítomna partikule *không*) a nevíme nic o jejich ukončení (dokonavosti). Důležité v takovéto větě není umístění stavu, činnosti nebo děje v čase, ale skutečnost konstatovaná v této větě.

III.2.3 Kombinace a pořadí partikulí ve větě

Při vzájemné kombinaci si partikule obvykle uchovávají svou pozici vzhledem k predikátu, tj. stojí před ním nebo za ním (často na konci věty). Některé časové partikule nemohou spolu stát v jedné větě, např. *chưa/không*, *chưa/rồi*, *đã/sẽ* apod.

²⁶ Diệp Quang Ban, Hoàng Văn Thung. *Ngữ pháp tiếng Việt*, str. 128.

²⁷ Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp. *Thành phần câu tiếng Việt*, str. 111.

Tab. č. 5: Pořadí partikulí ve větě

A\B	<u>cũng</u> / <u>đều</u>	<u>sẽ</u>	<u>đã</u>	<u>sắp</u>	<u>vừa/</u> <u>mới</u>	<u>đang</u>	<u>vẫn</u>	<u>còn</u>	<u>không</u>	<u>chưa</u>	<u>nữa</u>	<u>rồi</u>
<u>cũng/</u> <u>đều</u>	*	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
<u>sẽ</u>	Z	*	*	P	P	P		P	P	P	P	P
<u>Đã</u>	Z	*	*	P	P	P		P	P	P	P	P
<u>sắp</u>	Z	*	Z	*	*	*		P	*	P	P	P
<u>vừa/</u> <u>mới</u>	Z	Z	Z	*	*	*		*		*	P	*
<u>đang</u>	Z	Z	Z	P	*	*	X	P/Z	P	P	P	
<u>Còn</u>	Z	Z	Z	Z	*	Z/P	Z	*	Z	P	P	*
<u>không</u>	Z	Z	Z	Z	*	Z	X	*	*	*	P	P
<u>chưa</u>	Z	Z	Z	*	*	*	Z	Z	*	*	P	*
<u>nữa</u>	Z	Z	Z	Z	Z	Z	Z	Z	Z	Z	*	*
<u>rồi</u>	Z	Z	Z	Z	*		Z	*	Z	*	*	*

P - partikule A stojí před partikulí B

Z - partikule A stojí za partikulí B

X - postavení partikulí určuje kontext

* - nemohou stát spolu v jedné větě

Trời còn vẫn chưa lạnh.

Họ đều đang vẫn học bài ở trên lớp.

Chúng tôi đang vẫn là sinh viên, một năm nữa chúng tôi cũng vẫn đang là sinh viên.

Bà Oanh cũng sẽ còn mua cá.

Bà Oanh cũng vẫn còn mua cá.

Bà Oanh cũng sẽ không mua cá nữa.

Bà Oanh cũng vẫn không mua cá.

Bà Oanh vẫn không mua cá.

Bà Oanh sẽ vẫn còn mua cá.

Hai vợ chồng Sơn đều chưa bao giờ sang Pháp.

Tôi (đang) sắp đi học thì nó đến chơi.

Tôi (đang) còn làm bài tập thì đã đến giờ phải đến lớp.

Tôi còn đang làm bài tập thì đã đến giờ phải đến lớp.

Nó (đang) chưa biết gì về vấn đề ấy.

Ông Tuấn cũng vừa mới ra phố. Nam sắp đi chơi bóng đá.

Počasí stále ještě není chladné.

Oni (všichni) teď ještě mají hodinu nahoře ve třídě.

Teď jsme ještě studenti, za rok budeme také ještě studenti.

Paní Oanh také ještě koupí ryby.

Paní Oanh též stále ještě kupuje ryby.

Paní Oanh už také nebude kupovat ryby.

Paní Oanh také stále nekupuje ryby.

Paní Oanh stále nekupuje ryby.

Paní Oanh bude stále ještě kupovat ryby.

Manželé Sonovi ještě nikdy nejeli do Francie.

Zrovna jsem měl za chvíli jít do školy, když on přišel na návštěvu.

Právě jsem ještě dělal úkol, když už se mělo jít do třídy.

Právě jsem ještě dělal úkol, když už se mělo jít do třídy.

On teď ještě nic neví o tom problému.

Pan Tuan také právě vyšel na ulici.

Nam brzy půjde hrát fotbal.

Vinh cũng sắp đi chơi bóng đá. Vinh také brzy půjde hrát fotbal.
Nam và Vinh đều sắp đi chơi bóng đá. Nam a Vinh půjdou brzy hrát fotbal.

Na uvedených příkladech můžeme vidět, že nejbliže predikátu (a před ním) stojí partikule vyjadřující zápor *không* a *chưa*. Naopak nejdále od predikátu stojí partikule hromadnosti *cùng* nebo *đều*. Časové partikule se nacházejí mezi nimi (předcházejí-li predikátu) nebo na konci věty.

Tab. č. 6: Pořadí časových partikulí ve větě

Partikule stojící před predikátem						Partikule stojící za predikátem
<i>cũng</i> <i>đều</i>	<i>đã</i> <i>sẽ</i>	<i>đang</i> <i>sắp</i> <i>vừa/mới</i> <i>tùng</i>	<i>vẫn/còn</i>	<i>không</i> <i>chưa</i>	predikát	<i>rồi</i> <i>xong</i> <i>nữa</i>

IV. Časové výrazy

Časové výrazy jsou slova nebo slovní spojení nesoucí časovou hodnotu. Na rozdíl od partikulí jsou to plnovýznamová slova (*thức từ*) označující konkrétní časový interval, která se vztahují k celé větě. Často stojí na jejím začátku a v tomto případě bývají od zbývajících částí věty odděleny čárkou. Nacházejí-li se ve větě, je obvykle vynechána časová partikule nesoucí význam obecného času (*sẽ, đã*), který se shoduje s časem určeným časovým výrazem (*ngày mai – sẽ, cách đây hai năm – đã*, atd). Dále se odlišují od partikulí tím, že odpovídají na otázku kdy? (*bao giờ?*).

IV.1 Rozdělení časových výrazů

Časové výrazy mohou být ve vietnamštině nazývány *trạng ngữ chỉ thời gian* (příslowce označující čas)²⁸ nebo *từ chỉ thời gian* (slova označující čas)²⁹. Lze je rozdělit do tří skupin:

²⁸ Hoàng Trọng Phiến. Ngữ pháp tiếng Việt - câu, str. 127.

²⁹ Nguyễn Kim Thân. Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt, str. 184.

1. časové výrazy jmenné (označující časový termín – *thời hạn*): *này, rày, nãy, giờ, hiện tại, hiện nay, mai, hôm nay, hôm qua, hôm kia, hôm nọ, ngày mai, ngày kia, ngày kìa, năm ngoái, năm nay, năm kia, năm này, sang năm, sang tháng, tuần vừa qua, vừa rồi, mới đây, gần đây, sau này, ngày xưa, xưa kia, mai sau, mai kia, ban nãy, ban sáng, ban chiều, ban ngày, ban đêm, sang này, từ này đến giờ, khuya..*

Hiện nay, anh Nam sống ở Hà Nội.

V současné době pan Nam žije v Hanoji.

Chiều qua, em đi hát karaoke cùng Hải.

Včera odpoledne jsem šel na karaoke s Haiem.

Cả buổi sáng, tôi chơi cầu lông.

Celé dopoledne hraji badminton.

Bây giờ tôi sắp có khách.

Teď budu mít brzy hosty.

2. časové výrazy jmenné v kombinaci s číslovkami (časový termín *thời hạn* + *chíslo số lượng*): *lúc sáu giờ, sau hai năm, cách đây bốn tháng, từ ba giờ trở đi, từ tháng hai đến tháng sáu ...*

Cách đây 2 năm tôi gặp ông Sơn ở Nha Trang.

Před dvěma lety jsem potkal pana Sona v Nha Trang.

Tôi sẽ đến lúc 6 giờ chiều.

Přijdu v šest hodin večer.

Hôm qua, em học từ 3 đến 9 giờ chiều.

Včera jsem studoval od tří do devíti hodin večer.

3. příslovce (*phó từ*): *ngay, thỉnh thoảng, hay, thường, thường xuyên, ít khi, đôi khi, lâu atd..*

Họ biết nhau lâu rồi.

Už se znají dlouho.

Tôi thường không đi xem phim.

Obvykle do kina nechodím.

Thỉnh thoảng, bác lên chùa làm lễ.

Občas jde strýček do pagody na ceremonii.

Anh ấy ít khi viết thư cho bố mẹ.

Málokdy píše rodičům dopis.

Đến ngay bây giờ nhé!

Přijď hned teď!

Tôi phải về ngay.

Musím se hned vrátit.

Vedle toho existují tázací časové elementy, které tvoří otázku na konkrétní časový údaj. Např. *bao giờ, bao lâu, lúc mấy giờ, bao nhiêu phút, lúc nào, khi nào atd.*

Bao giờ bà vào Sài Gòn?

Kdy pojedete do Saigonu?

Phim đó đã bắt đầu lúc mấy giờ?

V kolik hodin začal ten film?

Đi Hải Phòng mất mấy tiếng? Kolik hodin to trvá do Haiphongu?
Anh ở Việt Nam bao lâu rồi? Jak dlouho jste už ve Vietnamu?

IV.2 Pozice časových výrazů ve větě

Jak již bylo řečeno, časové výrazy často stojí na začátku věty. Časové výrazy označující konkrétní časový bod (*ngày, tháng* atd.) mohou zaujímat různou pozici ve větě, aniž se tím změjí její význam.

<i><u>Chiều nay</u>, mẹ sẽ về.</i>	Dnes odpoledne se máma vrátí.
<i>Mẹ sẽ về, <u>chiều này</u>.</i>	Máma se vrátí dnes odpoledne.
<i><u>Ba hôm nay</u>, anh ấy ở nhà.</i>	Tyto tři dny byl doma.
<i>Anh ấy ở nhà, <u>ba hôm này</u>.</i>	Byl doma tyto tři dny. ³⁰
<i><u>Ngày 30-4</u>, ông Hợp đi Nam Định.</i>	Pan Hop 30. dubna pojedje do Nam Dinh.
<i>Ông Hợp đi Nam Định <u>vào ngày 30-4</u>.</i>	Pan Hop pojedje do Nam Dinh 30. dubna.

Časové výrazy stojí **vesměs na začátku věty**, jedná-li se o:

1. podstatná jména tvořená jedním slovem, která označují určitou denní dobu (*sáng, trưa, tối, đêm, khuya, lâu* atd.).

Trưa, chúng tôi đi bơi. V poledne půjdeme plavat.
 nelze říci: *Chúng tôi đi bơi trưa.*

Khuya, mẹ mới về. Máma přijde až pozdě v noci.
 nelze říci: *Mẹ mới về khuya.*

2. složená slova (*sắp tới, gần đây, ít lâu, sau này, rồi ra, ra giêng, sang năm, đến mai* atd.)

Ra giêng, tôi đi công tác. Začátkem ledna jedu na služební cestu.

3. časové výrazy ve větě, kde predikát tvoří číslovka.

Năm nay, tôi 25 tuổi. Letos mi je 25 let.

4. časové výrazy odpovídající na doplňující otázku.

Hôm qua, anh đi đâu? Kde jsi byl včera?

Hôm qua, tôi ở nhà. Včera jsem byl doma.

5. časové výrazy v otázce na jev, který brzy nastane (*có nào, khi nào, lúc nào, ngày nào* atd.). Stojí-li tento časový výraz na konci věty, vyjadřuje jev, který se stal v minulosti.

Bao giờ anh về? Kdy se vrátíš?

Anh về bao giờ? Kdy ses vrátil?

6. časové výrazy sinovietnamského původu (*hiện tại, tương lai, quá khứ* atd.)

Hiện tại, có hơn năm triệu V současné době je více než pět

³⁰ Hoàng Trọng Phiến. Ngữ pháp tiếng Việt - câu, str. 127.

công nhân thất nghiệp ở Mỹ. triệu người công nhân ở Mỹ. triệu người công nhân ở Mỹ.
(Trong) Tương lai, đời sống V budoucnosti bude život člověka
của con người sẽ được kéo dài. prodloužen.
(Trong) Quá khứ, cụ ấy sống V minulosti žil v Hanoji.
ở Hà Nội.

Časové výrazy tvořené příslovci (*thỉnh thoảng, hay, ngay*, atd.) obvykle stojí před predikátem, nebo mohou uvozovat větu.

Thỉnh thoảng, ông ấy đi chơi Občas jde navštívit pana Nama.
nhà bác Nam.

Ông ấy thường xuyên không uống bia. Pivo obvykle nepije.

Ông ấy không uống bia thường xuyên. Nepije pivo pravidelně.

Ngay bây giờ tôi phải về. Musím se vrátit hned teď'.

Z hlediska syntaxe můžeme časový výraz také nazvat příslovečným určením času, což vyjadřuje jeho roli časového ukazatele v rámci věty.

Závěr

Ve vietnamštině existují v podstatě dva základní prostředky k vyjádření času: časové partikule a časové výrazy. Časové partikule jsou neoddělitelně spojeny s predikátem, jehož čas určují, a lze je považovat za gramatický prostředek. Z tohoto hlediska lze prohlásit, že čas jako gramatická kategorie ve vietnamštině existuje.

Na druhé straně se časové výrazy vztahují k celé větě a mohou ovlivnit čas predikátu, který je již určen časovou partikulí. Proto také můžeme říci, že vyjádření času ve vietnamštině je také otázkou lexikální. Neboť čas výpovědi může být určen časovým výrazem, který tvoří plnovýznamové slovo.

V obou případech je třeba si uvědomit celkové umístění věty v čase po zvážení významů přítomné partikule a časového výrazu. Zejména je třeba dávat pozor na skutečnost, že vietnamština vztahuje čas vyjádřený partikulí nebo časovým výrazem k určitému časovému bodu, který nemusí být totožný s přítomným okamžikem. Vždy je třeba brát na zřetel časový kontext jednotlivé věty.

Použitá literatura:

- Bùi Phụng: Từ điển Việt - Anh. NXB Văn hoá thông tin. Hà Nội 2000
Diệp Quang Ban, Hoàng Văn Thung: Ngữ pháp tiếng Việt. Tập 1. NXB Giáo dục. Hà Nội 2000
Hoàng Trọng Phiến: Ngữ pháp tiếng Việt - câu. NXB Đại học và Trung học chuyên nghiệp. Hà Nội 1980.
Lotko, Edvard: Slovník lingvistických termínů pro filology. Univerzita Palackého. Olomouc 2000
Nguyễn Anh Quế: Tiếng Việt cho người nước ngoài. NXB Giáo dục. Hà Nội 1994
Nguyễn Kim Thản: Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt. NXB Giáo dục. Hà Nội 1997
Nguyễn Minh Thuyết, Nguyễn Văn Hiệp: Thành phần câu tiếng Việt. NXB Đại Học Quốc gia. Hà Nội 1998
Nguyen Phan Canh: Základy vietnamštiny. SPN. Praha 1984
Nguyễn Thị Bình Slavická: Tập đọc tiếng Việt I. Univerzita Karlova. Praha 1997

Slovník termínů

bổ ngữ	předmět, objekt
bán hư từ	polopartikule, poločástice
cái chỉ định	řídící člen (nominate)
cái được hạn định	závislý člen (determinatum)
chủ ngữ	podmět, subjekt
Định ngữ	přívlastek, atribut
Động từ	sloveso, verbum
hư từ	partikule, částice
phó từ	příslovce
phó từ chỉ thời gian	příslovce označující čas
quán ngữ thời gian	časový výraz
thể hoàn thành	Vid dokonavý
thể phi hoàn thành	Vid nedokonavý
trạng ngữ	adverbium
trợ động từ	pomocné sloveso, slovesná partikule
trợ từ	partikule
vị ngữ	predikát
vị từ	přísudek

